

Дјелатност абата Јакова Брунација за присаједињење Боке Которске Аустрији 1813 године

Личност абата Јакова Брунација¹⁾ позната је код нас једино у вези са његовом акцијом у Боки Которској 1813 године. Па и то што су поједини хисторичари о њему изнијели, само су фрагментарне појединости, које нам не дају праву и потпуну слику овог авантуристичког духа у служби Аустрије. На овом мјесту изнијећу нешто опширније рад Брунација као аустријског емисара на основу преписаних докумената из Архива ратне морнарице у Трсту и Ратног архива у Бечу, које је још 1901 године Душан Прерадовић био послао из Поле Дон Франи Булићу за сплитски „Bullettino“, али који нажалост не бијажу објављени.

Када је крајем 1814 године у дворском ратном вијећу у Бечу искрсло питање о постављању капелана за ратну морнарицу, која се наново формирала, одлучено је било 30 децембра, да војни духовни викар, по претходном информирању о натјецатељима, поднесе извјештај са предлогом, који од кандидата да се именује. Овај је већ 14 јануара 1815 године поднио затражени извјештај, предлажући као капелана за ратну морнарицу на првом мјесту свештеника Павла Побора, затим абата Јакова Брунација, те свештеника Антуна Маштровића. О Брунацију викар извјешћује: „Други је проситељ Јаков Брунаци, секуларизирани капучин, који је горљиво служио при бившој морнарици у Албанији (тј. Боки Которској — примј. Д. Б.) и који је у привржености увијек вјеран остао Аустрији; не познаје ни мало њемачки језик, а и латинском није доста вјешт за службену порабу; препоручује ми се са многих и разних страна, а нарочито од садашњег господина кнеза-надбискупа бечкога, али примијетити ми је на њему, као посљедицу његове напорне дјелатности изван звања, веома слабо здравље, а сам натјецатељ признаје, да баца крв; не могу с тога замислити, како би могао тај иначе беспријекорни муж као капелан за официре при сада наново формирајућој морнарици

---

¹⁾ Држи се да је поријеклом из Мантове у Италији. Види: Butorac P., *Бочка Которска након пада млетачке републике до бечког конгреса (1797—1815)*, Раџ. Југословенске академије (Загреб 1938), књ. 264, стр. 169.

рђавим својим здрављем и веома ограниченим познавањем језика себи, служби и другима као водич удовољити“.

Сам Брунаци, да би се препоручио дворском ратном вијећу у Бечу, био је упутио молбу за мјесто капелана у ратној морнарици 22 децембра 1814 године, приложивши један доста опширан извјештај под насловом „Epilogo delle operazioni e de' servigi prestati alla Monarchia Austriaca dal Reverendo Abbate Don Giacomo Brunazzi dall'anno 1799 sino l'anno 1814“. Уз тај преглед његова дјеловања и рада у корист Аустрије, Брунаци је приложио и 12 других докумената и писама, која су му била издана у току 1799—1814 године, којима поткријепљује оно што је навео у споменутом извјештају.²⁾ Причање Брунација у многоме употпуњује поједине догађаје, који су се одиграли у Боки Которској 1813 године, а који су донекле били познати и из досадашњих излагања појединих историчара, а осим тога пружа низ података о свом раду далеко прије те године. Ради тога у овом чланку држаћу се поглавито Брунацијевог излагања, допуњујући га мјестимично према већ штампаној грађи.

За вријеме коалиције Русије, Аустрије, Енглеске и других држава против Француске 1799—1802 године сусрећемо по први пут Брунација да ради у корист Аустрије. Чим су почеле ратне операције, Брунаци 1799 године агитира у талијанској провинцији Ромањи, врбујући добровољце за аустријску војску. Гроф Леспен, који је тада командовао аустријском ратном флотилом уз обале Ромање, подвлачи да се Брунаци ставио на чело наоружаних добровољаца, излажући више пута живот у разним војним експедицијама (*e si mise egli stesso alla testa degl'insorgenti armati, esponendo più volte la sua vita in varie militari spedizioni*).³⁾ За учињене услуге Брунаци је био именован капеланом аустријске морнарице. Као капелан 1801 године био је послан на језерску флотилу на Лаго ди Гарда. Овдје му је било чак повјерено командовање једном шајком, као што сам каже, те је у једном окршају пред луком Гарњано заробио једну непријатељску топовњачу и исказао многе друге услуге.

Али већ 1802 године налази се Брунаци са дијелом аустријске морнарице у Боки Которској. Ту је, као што сам пише, на своје трошкови образовао градску стражу да би обуздао бијес Црногораца (*formasse a sue spese una guardia civica per raffrenar il furor Montenegrino*). У својству капелана у Боки Которској Брунаци је остао све до 1806 године, када је у фебруару истицао посљедњи

²⁾ Сва документа Д. Прерадовић је препишао из Архива ратне морнарице у Трсту под бр. 1814 — м/ц — 33/17, осим једног извјештаја грофа Леспена упућеног из Трста 12 јануара 1814 грофу Белегарде, који је препишао из Ратног архива у Бечу под бр. 1814, 1.101. Препиши Прерадовићеви у Археолошком музеју у Сплиту.

³⁾ Потврда грофа Леспена издана у Бечу 20 децембра 1809. Прилог уз Брунацијев извјештај под А.

термин за евакуацију Боке у корист Француза. Многи капелани пређоше тада у француску службу, а Брунаци се довуче у Беч, гдје му је велики војвода Тоскане дао у надарбину галијанску националну цркву, као награду за његове услуге при предаји Тоскане.

Када је 1809 године поново избио рат између Аустрије и Француске, Брунаци затражи да може дјеловати против Француске, користећи својим утицајем у Италији на рачун Аустрије. Тада напушта своју надарбину, која му је доносила 600 фиорина годишње и стан, те се повраћа као капелан у морнарицу. Концем јула налазимо га пред Задром, гдје је у канал ушла аустријско-енглеска флота, један енглески брик и једна корвета са неколико мањих аустријских бродова. Међу свима је био и трабакул „Il Bravo“ под командом капетана Виторела, којему је дошао као добровољац Брунаци. Флотиља је имала задатак блокирати Задар, али је послје сукоба са француском флотилом, која је била изашла 30 јула из задарске луке, напустила блокаду. У поморској бици пред задарском луком, као што потврђује капетан Виторело, Брунаци је обучен у свештеничке хаљине преузео командовање једним топом, подупирући команданта са највећом срчаносћу и храброшћу, гађајући на читаву непријатељску снагу, храбрећи посаду на окретност у маневрирању и у помагању артиљерији (*bersagliando a tutto pottere l'inimico, auvisando al coraggio l'equipaggio, alla prontezza nelle manovre, ed all' dell' artiglieria*).⁴⁾ То је она иста поморска битка, о којој су новине „Краљски Далматин“ 4 августа 1809 године у броју 31 писале: „Најзадње дјеловање био је један бој међу бродовим нашим, и бродовим непријатељским у много већем броју: ови бој слидио је у недиљу по подневу на дан 30, за овако рећи под беденам од града. Много били јесу похваљени наши ради њихова реда, разумности и јуначтва. Није допустила пригода да се дојде на тисње, и ради тога ни једна ни друга страна није изгубила ништа. Сјутрашњи дан било је и међу нами забилижено Сустављење од оружја с неприатељем“.

Послије склапања мира са Француском 14 октобра 1809 године у Шенбруну, Брунаци се повраћа у Беч, гдје поново преузима своју надарбину. Међутим, у Бечу се Брунаци није задржао ни пуну годину дана, јер је овај поново напустио 18 септембра слиједеће године. Прошавши Босну, пробије се у турску Албанију и настани се у Скадру. Намјера му је била, као што сам пише, да ослободи ову провинцију испод панца Бонапартиних (*liberar quella provincia dagli artigli di Bonaparte*). У Скадру је Брунаци развио особито живу дјелатност против тамошњег француског конзула познатог Марка Бруеровића Деривоа који је дошао у Скадар у јесен 1806 године са специјалном

⁴⁾ Потврда капетана Виторела издана на Ријечи 31 децембра 1809. Прилог уз Брунацијев извјештај под Б.

задаћом, да би наговорио скадарског пашу на судјеловање у рату против Руса и Црногораца. Брунаци је успио да образује доста јаку аустрофилску странку, те омогућио преко Скадра трговину између Аустрије и Малте, која је била блокирана од Француза на штету Аустрије (*il qualcamercio era stato chiuso per opera francese, con discapito della Monarchia austriaca*).

Тадашњи аустријски конзул Јаков Сума потврђује, да је Брунаци створио јаку опозицију насупрот француском конзулу Марку Бруеру, који се наметнуо био као деспот и бијаше склопио руке над читавом провинцијом по својој вољи, подложивши себи надбискупа, бискупе и скоро читави клер. Брунаци је успио да придобије скадарског пашу, да одвоји бискупе и клер од француске странке, те учинио подозривим Французе и одвратио многе пашине министре од француског пријатељства (*ha allontanato della amicizia francese vari ministri del Bascia*). Од паше је Брунаци добио написмено гаранцију, којом се заштићују аустријски поданици и њихова трговина. Поред тога Брунаци је имао са пашом неколико тајних конференција, при чему им је као драгоман био аустријски конзул Сума, те је од паше својом дипломатском вјештином, или боље рећи сплеткарењем, успио да издејствује све што је од њега тражио. О томе Сума каже: „Могу да утврдим, да ни један министар, или друга особа, не могаше постићи толико или учинити толико, као што је учинио абат Брунаци у својим наумљеним пословима“.⁵⁾

Послије 11 мјесеци задржавања у Скадру, Брунаци је отишао на Малту, одакле је прослиједио за Сардинију, да се нађе са аустријским надвојводом Францом д' Есте, те да га обавијести о извршеној акцији у Албанији. Д' Есте га тада упути у Палермо, да о истом извјести и лорда Виљема Бентинка, који задржи Брунација код себе. Пошто избише неслагања између Енглеза и сицилијанског краљевства, енглеске трупе кренуше са Сицилије за Шпанију. Тада се Брунаци повуче на оток Малту, гдје је одржавао везу са Енглезима у очекивању припрема Аустрије на рат са Француском. Када је након годину дана надвојвода Д' Есте кренуо из Каљарија за оток Занте, прешао је к њему са Малте и Брунаци. На отоку Занте Брунаци је предвео пред надвојводу тројицу поглавара са 2.000 опремљених и наоружаних добровољаца за службу у корист Аустрије.

По објави рата Аустрије Наполеону 19 августа 1813 године, надвојвода Д' Есте и Брунаци пређоше крајем септембра на оток Виса, гдје се налазила енглеска флота под командом капетана Хоста. У близини Далмације не бијаше ни једног аустријског војника, пошто се генерал Нугент био повукао из Ријеке у Штајерску пред надмоћношћу Француза. Да би придобио Далматинце за Аустрију, надвојвода Д' Есте још на отоку Занте дао је штампати 13 септембра 1813 године

⁵⁾ Потврда аустријског конзула Јакова Суме издана у Скадру 3 јуна 1811. Прилог уз Брунацијев извјештај под Ц.

један проглас⁶⁾ (*un proclama in illirico*) да напусте француску војску и да се ставе под аустријску заставу. Тај је проглас разносио Брунаци по мјестима гдје су били Хрвати, успјевши у томе да су, као што каже, скоро сви дезергирани из француске војске (*introducendola nelle località ove erano li Croati, e si ottene un ottimo effetto, poichè dissertarono gausi tutti da Francesi*).

Брунаци у свом прегледу прича да је на Вису добио обавијести, да црногорски владика намјерава заузети Боку Которску, приближивши се Будви. Будвански гарнизон Хрвата чим се владика приближио скинуо је француску заставу и подигао аустријску, отворивши врата владици, који је после три дана скинуо аустријску заставу подигнувши руску, те са прогласом у име трију сила, силио је Бокеље и Дубровчане да се под њим сједине (*quella guarnigione croata abassò la bandiera francese inalgò la austriaca ed aperse le porte al vescovo, il qual vescovo dopo tre giorni fece con la violenza abbassare la bandiera austriaca ed inalzarvi la russa, conproclami in nome delle tre potenze, sforzava li Bocchesi, Ragusei ad unirsi a lui*). Изгледа да су Брунацију у цјелости били познати планови владичини у погледу заузимања Боке Которске. Сама которска тврђава није се могла одржати више од два мјесеца, док је за долазак аустријских трупа до Котора требало најмање три мјесеца, те су владици остајале слободне руке да заузме не само которску тврђаву, него и Дубровник. Осим тога ако владици пође за руком да привуче на своју страну и римокатолике у Боки Которској, биће много теже да се одатле протјера. Ради тога је Брунаци са надвојводом Д' Есте сковао план, како да се владика омете у његовим намјерама.

Д' Есте упућује Брунацију, који је добро познавао Боку Которску и имао тамо веза, као аустријског емисара да придобије Боку Которску и Дубровник на страну Аустрије, да спријечи да сам владика заузме тврђаве, као и да спријечи прелазак римокатолика и хрватских војника на владичину страну (*si portasse alle Bocche di Cattaro, Ragusi, acciò il vescovo del Monte Nero non si impossessasse egli solo delle fortezze, e non tirasse al suo partito li Croati e li soldati Croati*). Самом Брунацију Д' Есте је дао препоручено писмо датирано 1 октобра 1813 године на Вису, а упућено владици Петру I, гдје подвлачи како много полаже „на умешност и вредноћу истог г. Абата, који се свагда усрдно старао за опште добро на тим крајевима, и који је својом ревношћу и карактером знао заслужити моје поверење“.⁷⁾

⁶⁾ Butorac P., Boka Kotorska nakon pada mletačke republike do bečkog kongresa (1797—1815). Rad (Zagreb 1938), knj. 265. str. 78.

⁷⁾ Erber T., Storia della Dalmazia da 1797 al 1814. Parte quinta (Zara, 1890), rad. 13. — Борђевић Вл., Црна Гора и Русија (1784—1814). (Београд 1914), стр. 330—331. — Томасовић Л., Догађаји у Боки Которској од године 1797 до 1814. (Дубровник 1922), стр. 102—103.

Брунаци је са Виса кренуо 4 октобра пут Боке Которске са једним енглеским бриком и фрегатом „*Vacchante*“ под командом капетана Хоста. Приспјевши 6 октобра на Лопуд, Брунаци је тамо затекао 300 Хрвата, који су дезертирали из француске војске његовим настојањем (*trovó grá 300 Croati disertati per opera del Brunazzi*), те их упути на оток Вис на расположење надвојводи Д' Есте. Са Лопуда отпреми Брунаци у Боку Которску двије лађице са писмом и прогласом Бокелјима, упућујући их да се наоружају и ставе у службу Аустрије, те наговарајући Пераштане да заузму пераштанску тврђаву св. Крста и утврду на оточићу св. Ђорђа, увјеравајући их, да ће он кроз кратко вријеме доћи међу њих.⁸⁾ Стигавши 13 октобра са Хостом пред Херцег Нови, гдје је предао владици Петру I споменуто писмо од надвојводе Д' Есте, Брунаци остави, како пише у свом прегледу, код Кумбора двије лаке топовњаче, а сам се са једном лађицом пробије кроз канал, гдје је народ Доброте и Прчања већ био запосјео француску флотилију, подигнувши аустријску заставу, око два сата послје подне. Пераштани према упутствима Брунација навалише на перашку тврђаву св. Крста, коју заузеше у четири сата послје подне, заробивши непријатељски гарнизон у тврђави.⁹⁾ Сјутрадан, 14 октобра, по наредби Брунација отворена је ватра из тврђаве св. Крста на утврду на оточићу св. Ђорђа, те се је и овај послје двосатног бомбардовања предао.¹⁰⁾

Истог дана, 14 октобра, нападоше Црногорци, Бокелји и Енглези на Херцег Нови и тврђаву Шпањолу изнад града. Брунаци је ноћу ушао у мјесто и дошао до под саму тврђаву са прогласима на Хрвате из Огулинске регименте, гдје је агитирао да се предају. Сјутрадан 15 октобра добије Брунаци писмени одговор од команданта Шпањоле Косановића у којему му јавља: „Ја сам обавезан да се браним до посљедње капи крви, али нећу испалити ни једног хица против мог оца и љубљеног владара Аустрије, већ ћу се предати и отворити врата, а ово ће услиједити када видим његову заставу и једног парламентарца“.¹¹⁾ Међутим, тек сјутрадан била је извршена предаја Шпањоле Енглезима, послје борбе, која је трајала два дана и двије ноћи.¹²⁾

Након заузимањд Херцег Новог и тврђаве Шпањоле, Брунаци је 18 октобра као свој стан заузео Прчањ, да може мотрити на гарнизон у Котору, који очекиваше са Крфа 5.000 Француза као појачање. Да би паралисао ту помоћ која је имала стићи са Крфа, Брунаци је, сазнавши да француски конзул Марко Бруеровић Дериво настоји потплатити скадарског пашу да дозволи слободан пролаз Французима са Крфа, упутио скадарском паши једну особу свог повјерења са даровима за пашу, његову жену, мајку и његова лијечника, који

⁸⁾ Ово писмо спомиње и Буторач. Види: Rad 265, стр. 78.

⁹⁾ О заузимању перашке тврђаве види радњу Буторца: Rad 265, стр. 80—81.

¹⁰⁾ О предаји оточића св. Ђорђа код Буторца: Rad 265, стр. 81—82.

¹¹⁾ Писмо носи наслов: »Risposta di lettera del comandante della fortezza Spagnola. Kossanovich al comissionato austriaco Brunazzi«. Прилог уз Брунацијев извјештај под Ф.

¹²⁾ Ђорђевић Вл., о. с., рад. 331. — Буторач Р., о. с., рад. 83.

због дарова из пријатељства према Брунацију одбије пролаз Французима (*spedi persona di sua confidenza a Scutari a quel Bascia de regali per lui, per la sua moglie e madre e medico, per li quali e per la amicizia che aveva per il Brunazzi negò alli Francesi il passo*).

Енглески командант Хост позвао је 23 октобра, као што каже Брунаци, Котор на предају, али је командант дао негативан одговор извршивши чак један напад (*fece una sortita*). Хост је био разоружао оточић св. Ђорђа, те намислио топове пребацити на брдо одакле би могао да туче Котор. Изгледа да ово није конвенирало Брунацију, као што ћемо видјети касније, да Хост заузме Котор, јер би га по заузимању сигурно предао владичи Петру I, а на чији је позив вјероватно Хост и дошао под Котор.¹³⁾ Ради тога Брунаци подбуни Пераштане, који скупа са Прчањом, Добротом и Рисном упутише Хосту писмо датирано 22 октобра, да се оточић св. Ђорђа не разоружава.¹⁴⁾ Овоме је насјео и сам владика Петар I, којему Хост у одговору на његово писмо јавља 24 октобра, да му је жао „што су становници узели за зло разорење тврдиње Св. Ђорђа, али то није за што друго учињено, него да се обезбеди ескадри инглеској пролазак кроз Вериге, у случају какве неповољне промене“, а „топови ће се вратити становницима, али треба да знате да сам ја био наумио пренети те топове на брдо, па да из њих бијем Котор“. За самог Брунација Хост у писму у пост скриптуму каже: „Абат Брунаци учинио је много квара. Његов начин поступања, показујући се врло вредан својим интригама на штету је његовом Цару и овога савезницима, јер квари опште дело за које смо се заузели“.¹⁵⁾ Брунаци у свом извјештају само додаје о овоме једну реченицу, да се због разоружања оточића св. Ђорђа Бокелји и Црногорци узбунеше, те да је требало читав свој утјецај употребити, да би их умирио (*per il qual spoglio il popolo Bocchese e Montenegrino fece un tumulto, e vi volle tutta la influenza del Brunazzi per acquietarlo*). Након тога Хост је, повукавши посаде из Херцег Новог и Шпањоле, напустио Боку Которску и упутио се пут Дубровника, оставивши пред Добротом један бригантин, да затвори сваку комуникацију са Котором морским путем.

Француски гарнизон у Котору оскудијевао је у живежним намирницама. Пошто аустријских трупа још не бијаше на помолу, Брунаци је покушао побунити Хрвате, који су били у горњој тврђави. Он је рачунао, да ће Хрвати скинувши француску заставу извјесити аустријску, а затим остати у гарнизону до доласка аустријских трупа, а ако ово не пође за руком, у најмању руку Хрвати ће напустити гарнизон, а са њиховим напуштањем Котора остаће браниоцима више живежних намирница, а што ће продужити предају до

¹³⁾ Ђорђевић Вл., id., рад. 332.

¹⁴⁾ Витогац Р., о. с., рад. 85.

¹⁵⁾ Ђорђевић Вл., о. с., рад. 331—332.

доласка аустријских трупа (che poscia li Croati sarebbero rimasti di guarnigione sino al arivo della truppa austriaca, e non potendosi eseguire questo colpo di mano almeno li Croati sortissero da Cattaro, e con la loro sortita restava in Cattaro più viveri, onde li difensori di Cattaro prolungassero la resa al arivo delle truppe austriache). Ово је Брунацију успјело, али побуњени Хрвати треће регименте, тзв. Огулинске, њих 382 на броју, не постадоше господари тврђаве, него је, као што пише Брунаци, само напустише ноћу, а капетан Хрвата предао је Брунацију три француске заставе и кључење градских врата на обали.¹⁶⁾ Послије осам дана ови Хрвати затражише на силу од Брунација да их отпреми за Ријеку.

Напуштање Котора десило се ноћу између 28 и 29 октобра, па је град остао пуних 12 сати без икакве одбране, пошто се командант Готје, из бојазни пред нападајем Црногораца, био повукао у тврђаву св. Јована. Али када је видио да Црногорци не нападају, сишао је поново у Котор, забарикадиравши све капије, одлучивши да и даље пружа отпор. На тај начин је Црногорцима, који су се налазили у опсади око Котора, измакла прилика да заузму град, ради чега је владика, као што каже Пол Пизани, од тог момента замрзио на Брунацију,¹⁷⁾ што га није обзнанио о дезертирању Хрвата, јер овоме, као што смо изнијели, није било у интересу да владика Петар I узме Котор.

Пизани подвлачи, да је владика, не штедећи аустрофиле, приступио свом давнашњем плану,¹⁸⁾ а тај је био да присаједини Боку Которску Црној Гори. У ту сврху сазвао је владика Петар I 10 новембра народну скупштину у Доброти од бокелјских и црногорских првака. На скупштини је донесена резолуција да „двје пограничне покрајине Црна Гора и Бока Которска заклињу се узајамно Богом, да ће бити вјерне једна другој и да ће остати сједињене у било којем случају и у свакој пригоди“.¹⁹⁾ Пизани пише, према успоменама Којовића, да су римокатолички изасланици пристали да потпишу резолуцију, али су ставили клаузулу „да ако друга уговорна страна буде присаједињена једном од моћних савезника, уговор престаје важити“.²⁰⁾ Коментаришући Пизанијев навод, П. Буторац каже: „Нешто бокелјска психа, нешто црногорски менталитет, а нешто политичке околности, само су императивно налагале потребу, да се

¹⁶⁾ Број од 382 дезертера из Котора наведен према писму надвојводе Д'Есте упућеном Брунацију из Трста 4 јануара 1814. Прилог уз Брунацијев извјештај под М.

¹⁷⁾ La Dalmatie de 1797 à 1815 (Paris 1893), rad. 466.

¹⁸⁾ Ibid., rad. 466.

¹⁹⁾ Erber T., о. с., рад. 17. — Ђорђевић Вл., о. с., рад. 335—336. — Виторац П., о. с., рад. 87. — Novak Lj., Pokret za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom (1797—1814), Rad (Zagreb 1940), knj. 269, str. 89. — Јовановић Ј., Стварање црногорске државе и развој црногорске националности (Петитње 1948), стр. 191.

²⁰⁾ Pisani P., о. с., рад. 467.

пакт сматра раскинут, или, још точније, да напросто буде раскинут, нетом би једна од одговарајућих странака пала под коју било од три велике савезничке власти. Истина, оваква клаузула није могла ући у сам пакт, јер је овај имао одисати духом интимна јединства, али се могла усменим договором утаначити као фактично обавезна за обје стране, па се и утаначила²¹⁾ Међутим, имајући у виду досадашње излагање и ако добро размотримо даље догађаје, видјећемо да је та клаузула управо донесена у сврху разбијања братства и јединства Бокеља и Црногораца, православних и римокатолика, и да је при томе главну улогу, као што ћу изнијети, имао абат Јаков Брунаци.

Према одлуци скупштине образована је била заједничка привремена влада од 9 Бокеља и 9 Црногораца на челу са владиком Петром I под именом Централне комисије. Али већ у самој Централној комисији дошло је до неслагања, када се имало да ријеше питање о шиљању двојице депутата, једног Бокеља и једног Црногорца, савезницима, да замоле, да којагод од савезничких сила буде запосјела двије сједињене покрајине, мораће сачувати у објема њихове старе привилегије. Православни Бокељи хтјели су да се Бока присаједини Црној Гори под протекторатом Русије, док су римокатолици захтијевали да дођу под Аустрију. Тулио Ербер образлажући ово неслагање пише: „И овдје не можемо а да не признамо утицај абата Брунација, који је знао охрабрити римокатолике, који се у први мах бијаху показали неодлучни и колебљиви“²²⁾ И сам Брунаци у свом прегледу пише, да је код римокатоличких општина, а и дијелом код православних, радио да постигне пристанак, да Бока дође под аустријског цара (*Brunazzi attivo ed attento, con destrezza e con la sua influenza, si maneggiò ed ottene la dedica per Sua Maestà l' Imperator d' Austria di tutte le comunità cattoliche bochesi e parte delle greche*).

Брунаци је још 30 октобра као „дворски комесар“ у Перасту свечано инсталирао здравствену комисију или уред, којег, као што пише Буторац, „Стјепан Алберти, лучки капетан на Росама, без резерве одмах признаје, а и привремена влада исто тако“, истичући, да је установа здравствене комисије карактеристична „за политичко схваћање Бокеља“²³⁾ Баш у овом акту можемо гледати један од крупнијих политичких потеза у склопу Брунацијевих намјера, да Бока потпане под Аустрију, када он као тобожњи „дворски комесар“ оснива здравствену комисију. Брунацију је шта више успјело преко његових присталица, да га је Генерално вијеће изабрало да асистира

²¹⁾ Butorac P., o. c., рад. 88.

²²⁾ Erber T., o. c., рад. 18. — Томановић Л., o. c., рад. 107. — О истом говори и гроф Лепен у извјештају грофу Белегарде из Трста 12 јануара 1814. Види биљешку 2.

²³⁾ Butorac P., o. c., рад. 93.

са народним претставницима у привременој влади. Ту је он кадгод је интервенирао „био користан општој ствари, увијек расправљајући послове и по могућности наклоњен на корист и уздизање увијек велике и преузвишене аустријске куће“ (fù prescelto dal consiglio generale, d' assistere in unione ai deputati nazionali al governo provvisorio stabilito per il buon ordine e per la publica sicurezza, ove ogni qualvolto intervenne, non ha mancato d' esser utile alla buona causa, sempre tratando gli affari ed inclinandoli possibilmente per il vantaggio ed esaltazione della sempre grande ed augusta casa d' Austria).²⁴⁾

Пошто су избиле, захваљујући интригама Брунација, неслагања ради слања депутата савезницима, владика Петар I упутио је самоиницијативно 20 новембра Саву Пламенца руском цару, да би сједињене Боку Которску и Црну Гору примио под руску заштиту. На путу је, као што је познато, Пламенац у Шибенику открио у повјећењу циљ свога пута владци Венедикту Краљевићу, који је да се додвори извијести о томе аустријског генерала Томашића. На тај је начин ова владичина акција постала позната аустријским властима, које су одмах покушале да је паралишу. Сада су и римокатоличке општине подuzeле протуакцију. На састанку у Доброти 9 децембра саставе молбу на аустријског цара нудећи му добровољну предају Боке као „доказ поштовања и харности за добročинства примљена под пријашњом управом“.²⁵⁾ Та је молба послана аустријском цару по Петру Луковићу, којему су римокатоличке општине дале 11 децембра препоручено писмо за надвојводу Франца Д' Есте, у којему су молили његову заштиту и заговор за споменуту молбу.²⁶⁾ Д' Есте је у писму упућену из Трста 8 фебруара 1814 године јавио Брунацију, да је примио прије 10 или 12 дана Луковића са посланим документима и писмом од Брунација, додајући, да из свега овога, а такођер из писма генерала Томашића и према усменим обавијестима Луковића, још више произилази, да је Брунаци учинио много и да је настојао са много ревности за службу аустријског цара у Боки Которској (da tutto questo ed anche da lettera dell' generale Baron Tomasich, e da quanto mi disse a voce il Sig. Lucovich, mi risulta sempre più, che Ella ha fatto molto e si è adoperato con molto zelo per il servizio di Sua Maestà l' imperator d' Austria nella provincia delle Bocche di Cattaro).²⁷⁾ У свом пак извјештају Брунаци подвлачи, да је нашао начина, да депутат римокатоличких општина стигне аустријском цару четири дана прије неголи владичин депутат руском цару Александру (fece in modo, e trovò mezzi, che il deputa-

²⁴⁾ Потврда Јосипа Луковића и других у Прчању 12 децембра 1813. Прилог уз Брунацијев извјештај под Н. — Cf. Vutorac P., о. с., рад. 97.

²⁵⁾ Vutorac P., о. с., 98.

²⁶⁾ Ibid., рад. 99.

²⁷⁾ Писмо надвојводе Д'Есте Брунацију из Трста 8 фебруара 1814. Прилог уз Брунацијев извјештај под Н.

to delle comunità cattoliche, Sig.r. Pietro Lucovich, giungese quattro giorni prima, e si presentasse a Sua Maestà l'imperator d'Austria, avanti che il deputato del vescovo ad Alessandro).

Из Брунацијевог извјештаја дознајемо, да је командант Котора Готје истјерао свеколике породице и свако цивилно лице, да би се домогао до оно мало живежних намирница, које су имали истјерани. Сам Брунаци је порадио, да је из Котора дезертирало 60 Талијана, а то ради тога, да би у Котору остало што више живежних намирница, како би се одуљила предаја (*fece pur disertare da Cattaro 60 soldati italiani, acciò a Cattaro restasse vivari per la prolungazione della resa*). Док је Брунаци настојао с једне стране да одуљи предају Котора до доласка аустријских трупа, дотле је на другој страни, да се не би откриле његове карте, тобоже помагао Хосту, који се био повратио у Боку ради спсједања Котора. 28)

Котор се предао 4 јануара 1814 године. Још за вријеме преговора са командантом Котора Готјеом ради предаје, Хост је обавјестио о томе аустријског генерала Милутиновића, који се налазио у опсједању Дубровника. Бојећи се да Котор не падне у руке Црногораца, ради чега би морао силом освајати Боку Которску, Милутиновић је са 700 људи пожурио из Дубровника, да стигне пред Котор прије његове капитулације.²⁹⁾ Када је 6 јануара стигао пред Херцег Нови, нашао је Милутиновић врата затворена, а на зидинама Црногорце у пријетећем ставу. Сјутрадан владика Петар I обавијестио је Милутиновића, да је он заузео Боку Которску у име руског цара, и ако би Аустријанци хтјели наступати да он неће моћи задржати Црногорце да ударе на њих.³⁰⁾

Пошто су Црногорци заузели Котор, завршена је била и мисија абата Јакова Брунација. Њему је као замјену генерал Томашић послао мајора Дабовића. Ербер износи, да је ово Томашић можда учинио због енглеских оптужби, јер да се из Ратног архива у Бечу види, да је Брунаци својим сплеткарењем увриједио Енглезе.³¹⁾ О завршетку своје мисије у Боки Которској, Брунаци у свом извјештају износи само то, да је у Боку стигао аустријски мајор Дабовић са инструкцијама генерала Томашића. Доласком Дабовића предао је Брунаци дужности, затим је, послије него што је смислио са римокатоличким старјешинама различите послове присутни Дабовић, и будући осигурао перашку тврђаву, отпутовао из Котора 20 јануара 1814 године (*essendo giunto nell' canal di Cattaro il maggior Dabovich con delle istruzione del' general Tomasich, con la venuta del Dabovich, cessò il Brunazzi le ingerenze quindi dopo diavere*

²⁸⁾ Butorac P., o. c., рад. 95.

²⁹⁾ Erber T. o. c., рад. 45. — Pisani P., o. c., рад. 470. — Борђевић В. о. с., рад. 342. — Butorac P., o. c., рад. 100. — Novak Lj., o. c., рад. 92.

³⁰⁾ Ibidem. Види још Томановић Л., o. c., рад. 111.

³¹⁾ Erber T., o. c., рад. 19. — Томановић Л., o. c., рад. 108.

combinato con li capi cattolici vari affari presente il Dabovich, ed avesse, assicurato della fortezza di Perasto, parti da Cattaro li 20 genaro).

Са своје стране Ербер пише, да је скупа са генералом Милутиновићем, који се задржао у Боки Которској до 13 јануара, претходно предавши владици Петру I протест ради заузимања Боке Которске и уједно препоручивши му римокатоличке општине, отпутовао према Дубровнику и Брунаци, који се налазио у аустријском главном стану. Ербер о Брунацију додаје: „Али његова природа, склона политичкој сплетци, проузрочила је много горчине генералу Милутиновићу. Абат га задржаваше, то јест, информирао га о свим роварењима дубровачких племића и потицаше га да предузме строге мјере против њих; али с друге стране храбрасе потојано племиће на побуну, увјеравајући их да ово бијаше најпогоднији моменат, да се обнови стара република. Када се ипак открила његова дволичност, био је презрен од свих; и тако је несгао са попришта догађаја човјек, који по свом карактеру не бијаше позван да расправља тако деликатна питања“.³²⁾

Из Далмације Брунаци је отпутовао у Беч, гдје је у државној канцеларији у руке савјетника Уделиста предао три ратне заставе треће Огулинске регименте и друге трофеје заузете у тврђави св. Крста у Перасту и на оточићу св. Ђорђа. Завршујући свој извјештај 21 децембра 1814 године у Бечу, Брунаци је молио да буду размотрени приложени документи уз извјештај и оригинали, који постоје у ратном савјету, па да се оцијени затим његово дјело, те према томе да му се даде заслужена награда (*desidera che siano ponderati li qui anessi documenti e gli originali che esistono al consiglio di guerra, e quindi si giudichi del suo operato e gli si dia la meritalasi ricompensa*). Међутим, као што смо видјели, Брунаци није изгледа успио да постигне као награду мјесто капелана за ратну морнарицу, на које је мјесто рефлектирао својим извјештајем у којему је изнио свој рад на корист Аустрије.

Из изнесенотога до сада много нам је јаснија постала дјелатност абата Јакова Брунација у Боки Которској. Премда Брунаци није успио у својој намјери, да уз помоћ Хрвата, који су дезертирале из француске војске, и римокатоличког становништва заузме Боку Которску, нити пак да упркос свим својим махинацијама одуљи опсаду Котора до доласка аустријске војке у Боку Которску, он је ипак највише учинио за аустријску ствар у Боки. Он је успио да разбије својим интригама братство и јединство Бокеља и Црногораца, а својим сплеткарским радом онемогућио акцију владике Петра I да потпуно присаједини Боку Которску Црној Гори, те припремио терен за каснију окупацију Боке Которске од стране Аустрије,

Душан П. Берих

³²⁾ Ibid Erber, рад. 47. — Томановић, рад. 112.